TheMarker Online

"עבר פלילי" - לא רק לפושעים

28.4.2003 | 12:25 גיא פלנטר

אך לאחרונה, פורסם בכלי התקשורת כי 3% בלבד מהמשפטים הפליליים מסתיימים בזיכויו של הנאשם. נתון זה עלול להוביל למסקנה המתבקשת שכמעט תמיד, דינם של כל החשודים והנאשמים אחד הוא - להימצא אשמים ו"לשלם" את המחיר המתבקש, הן בהכתמת שמם בהרשעה פלילית והן בענישה ממשית כזו או אחרת.

בפועל, מסקנה זו איננה נכונה, שכן באחוז ניכר מאוד מתיקי החקירה המשטרתיים כלל לא מוגשים כתבי אישום, בעוד בכ-11% מהמקרים בהם הוגשו כתבי אישום, מסתיים ההליך בביטולו של כתב האישום, עיכוב ההליכים המשפטיים או אי-הרשעתו של הנאשם (במקרה האחרון - לא מורשע הנאשם למרות שנקבע כי ביצע את העבירה המיוחסת לו).

רשימה זו מתמקדת בחשודים ובנאשמים, שזו להם הסתבכותם הראשונה עם החוק, תוך הדגשת תפקידו החיוני והמרכזי של הסניגור.

הליכים פליליים הננקטים כנגד אנשים ללא עבר פלילי:

למעשה, כל אזרח מן השורה עשוי למצוא עצמו מתמודד במהלך חייו עם הליכים פליליים שננקטים כנגדו.

לשם המחשה, נהגת ותיקה ומנוסה הנוהגת את רכבה בשטח עירוני, מתחת למהירות המותרת במקום, ובהתקרבה למעבר חציה, ממקדת לרגע את תשומת ליבה לשינוי תחנת הרדיו או לקבלת שיחת טלפון, ופוגעת בהולך רגל החוצה את מעבר החציה, עשויה להיעצר, להיחקר ולהיות מואשמת בעבירה פלילית של גרימת מוות ברשלנות, עבירה שדינה המקסימלי מאסר למשך 3 שנים ופסילת רשיון הנהיגה לתקופה שלא תפחת מ-3 שנים.

כך גם רופא, הנמצא בהליכי גירושים, עשוי למצוא עצמו "מבלה" את הלילה במעצר באבו כביר, לאחר שאשתו התלוננה עליו כי תקף אותה. בהמשך, וללא כל ראיה מסייעת לגירסת אשתו, עשוי אותו רופא להיות מורחק מביתו ומילדיו, ומואשם בעבירה פלילית של תקיפה בנסיבות מחמירות, עבירה שדינה המקסימלי 4 שנות מאסר. אם יורשע בדינו, עשוי אותו רופא אף לאבד את מטה לחמו.

אין אנו מביאים כאן דוגמאות תאורטיות גרידא, הדברים המתוארים לעיל מתרחשים כמעט מדי יום ביומו, ומכאן, שכל אחד, כולל אדם נורמטיווי לחלוטין, עשוי להיקלע לסיטואציה של הליך פלילי כזה או אחר הננקט כנגדו.

חשיבות הייעוץ והייצוג המשפטי בשלב החקירה והמעצר:

דווקא אותם אנשים מן השורה, שזו להם הסתבכותם הראשונה עם החוק, פגיעים יותר בכל מישור שניתן להעלות על הדעת.

ראשית, מבחינת תוצאותיו, מעמיד ההליך הפלילי בסכנה את כל מערכות חייהם: החל משמם הטוב ודימויים העצמי, דרך פרנסתם וקשריהם המשפחתיים והחברתיים, ולעתים אף מסכן את עצם חירותם.

מעבר לכך, מאחר שמדובר במפגשם הראשון עם רשויות אכיפת החוק, ההליך כולו זר וטראומטי מאוד עבורם. במצב דברים זה, כושרם להתמודד עם החשדות

והאישומים, להתמקד, לנתח בקור רוח את מצבם, להתבטא כראוי ולהצביע מיוזמתם על ראיות התומכות בגירסתם - נפגע עד מאוד.

להבדיל מאותם עבריינים חוזרים או "מקצועיים", אין הם יודעים את זכויותיהם וחובותיהם, וכיצד לנהוג אל מול "האיום"; הם אינם מכירים את האמצעים העומדים לרשות חוקריהם, את שיטות ופעולות החקירה השונות, כמו גם את ה"תרגילים" החקירתיים הננקטים אל מול חשודים; הם גם חשופים יותר להשפעה ולאיום (בין אם מרומז ובין אם ישיר) מצד חוקריהם.

למעשה, מלכתחילה, ידם על התחתונה בהתמודדות זו, שכן מולם יושב איש מקצוע, חוקר, המיומן בשיטות חקירה, בקיא ביסודות המשפטיים של העבירה המיוחסת להם והמרכז בידיו אינפורמציה רלוונטית שחסויה בפניהם.

אותה אינפורמציה חסויה (עדויות וראיות), תיחשף בפניהם, בהיקף ובעיתוי עליו יחליט אותו חוקר ולצורך קידום חקירתם. לא אחת, חלק מהמידע הרלוונטי להגנתם ייחשף בפניהם, לראשונה, רק לאחר הגשת כתב האישום; במהלך חקירתם כלל לא יקבלו הזדמנות הוגנת להגיב על כל החשדות כנגדם.

מעצם הסיטואציה המכבידה והזרה ו/או הלחץ המופעל עליהם, הם מתקשים לעמוד על גירסתם ונוטים לנסות ולרצות את איש המרות העומד מולם; לעתים, אין הם טורחים לוודא כי ההודעה אשר נגבתה מהם, אותה יאשרו בחתימת ידם, אכן משקפת את גירסתם, וזאת למרות שבסוף ההודעה מתנוססת האימרה: "זו הודעתי שהוקראה בפני ואושרה בחתימת ידי". במקרים רבים הם גם אינם ערים לכך, ש"הנזקים" שנגרמו לקו ההגנה שלהם במהלך החקירה (אם הצליחו בכלל לגבש קו הגנה) כמעט ולא ניתנים לתיקון במשפט עצמו.

כאשר אותו מפגש ראשוני עם רשויות אכיפת החוק מלווה במעצר, כל האמור כאן הינו בבחינת קל- וחומר. בפועל, יכולתו של החשוד לעמוד על גירסתו בשעה שהוא עצור, מצטמצמת באופן דרמטי והוא עשוי למסור גירסה כזו או אחרת אך מתוך תקווה שהדבר יסיים את מעצרו ובבית המשפט "הכל יסתדר".

דא עקא, שגירסתו משמשת את חוקריו דווקא כעילה להאריך את מעצרו, ובהמשך, בבית המשפט, "תופסים" אותו על גירסתו בחקירה, וכאמור, כמעט ולא ניתן לתקן את "הנזק" שכבר נגרם להגנתו.

מכאן החשיבות הקריטית לאוכלוסייה אשר בה עסקינן, בקבלת ייעוץ משפטי בטרם מסירת כל גירסה לרשות החוקרת, ובליווי שלבי החקירה והמעצר על ידי עו"ד המתמחה במשפט הפלילי.

למעשה, הדרך היחידה הפתוחה בפני כל חשוד לנסות ולאזן את "מאזן הכוחות" הנוטה בבירור לרעתו ולטובת הרשות החוקרת, היא להעמיד לצידו עו"ד המתמחה בתחום הפלילי, אשר ייתן לו גם ייעוץ כללי, כיצד לנהוג בחקירתו ומה צפוי לו, וגם ייעוץ ספציפי, בהתאם לנסיבות המקרה ונסיבותיו האישיות.

מאחר ועסקינן באנשים ללא עבר פלילי, עצם פרסום החשדות כנגדם ו/או דבר מעצרם עלולים לגרום להם לנזק חמור. לפיכך, במקרים המתאימים, יפעל הסניגור לקבלת צו איסור פרסום שמו של החשוד, לרבות כל פרט אחר שיש בו כדי לזהותו.

לצערנו, מלמדת המציאות שגם תיקים שבסופו של דבר לא יוגש בהם כתב אישום, נשארים פתוחים (ללא הכרעה) במשך תקופות ממושכות הן ביחידות החוקרות והן ביחידות התביעה המשטרתית והפרקליטויות. הדבר נכון במיוחד כאשר מדובר בפרשיות סבוכות ורחבות היקף, אם כי גם במקרים "פשוטים" לכאורה, נשאר התיק לעתים תלוי ועומד במשך תקופה ממושכת.

אותו תיק פתוח, שלמעשה דינו בסופו של דבר להיסגר, מקבל ביטוי במרשם הפלילי, ועשוי לפגוע באוכלוסייה אשר אורח חייה אינו אורח עברייני, וזאת הן במישור התעסוקתי והן במישורים נוספים (למשל לעניין רישוי כלי ירייה).

מכאן, שבנסיבות המתאימות יש מקום שהסניגור יפנה בכתב, באופן מסודר לסגירת אותו תיק. לעתים, יש מקום לפנייה מסוג זה דווקא כאשר אין כל ביטחון שהתיק ייסגר בעתיד, וזאת על מנת לנסות ולשכנע את רשויות התביעה שלא להגיש כתב אישום.

עו"ד גיא פלנטר הוא תובע לשעבר בפרקליטות המדינה, כיום סניגור המתמחה בייעוץ וייצוג חשודים ונאשמים ללא עבר פלילי
